

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
TIYATRO BÖLÜMÜ OYUN ÇALIŞMALARINDA
DANS UYGULAMALARI

Yasemin KALAÇ

Fakültemizin Tiyatro Bölümü'nde her yıl öğrencilerin uygulama yapmasını sağlamak üzere bir veya iki oyun çalışılmaktadır. Bu oyunların seçiminde herhangi bir kısıtlama yoktur. Ancak, öğrencilerin çeşitli yeteneklerini geliştirecek türden oyunlar olmasına özen gösterilmektedir. Dans da özellikle oyunculuk bölümündeki öğrencilerin geliştirmesi gereken temel yeteneklerden birisidir. Ülkemiz Doğu ve Batı kaynaklı çeşitli kültürlerin yüzyıllarca kaynaştığı bir coğrafya üzerinde yer aldığından, dans türlerinin zenginliği yönünden kendimizi şanslı saymaktayız.

Ülkemizin çeşitli yöreleri, Orta Asya Kültürü, Anadolu Kültürü ve İslam Kültürü'nden etkilenen dans örnekleri yönünden zengindir. Bizler bu zengin kaynaklardan yararlanarak oyunlarımızda dans uygulamaları yapmaktayız. Yöresel dansların temel adımlarını, oyunlarımızın konularına uygun olarak kullanıyoruz.

Anadolu Dansları konuları bakımından birçok ayırım gösterirler. Bir ayırım dansçıların cinsiyetine göre olmalıdır. Yalnız erkeklerin oynadığı danslar, yalnız kadınların oynadığı danslar ve erkeklerle kadınların birarada oynadığı danslar vardır. Yaygın bir inancın tersine Anadolu'da kadın erkek karışık dansların sayısı pek çoktur. Bir ayırım da dansın eşliğinin türkü veya çalgılı oluşuna dayanır: Buna bir üçüncü tür olarak ne türkü ne de çalgı eşliği olmayan suskun dansları da katabiliriz. Bu sonuncuda dansçıların ayakları, elleri veya ellerindeki aygıtlar tarafından çıkarılan sesler dansı tartımlar. Kimi türkü danslarda türkünün sözlerinin konusu dansın da konusudur. Kimi türkü danslarda türküler sanki karşılıklı bir söyleşme veya atışma biçiminde olur. Kimi oyunlarda ise çalgılı eşlikle türkü eşlik değiştire değiştire kullanılır. Bir başka ayırım da dansların doğmaca veya düzenlenmiş diye ayrılmasıdır.

Dansları konuları bakımından en önemli kümeleme, soyut danslar ve taklitli danslar olmak üzere ikiye ayırmaktır. Soyut danslar konusu olmayan danslardır. Buna karşılık taklitli danslar konusu olan dramatik özellikte danslardır.

Ülkemizde bir de Dernek Dansları başlığı altında toplayabileceğimiz kadınlı erkekli oynanan danslar çok yaygındır. Bunlar çeşitli tarikatların sema ve çeşitli zikirlerinin yanında Alevi toplumlarda sema, samah, zamah gibi isimler alırlar. Bu oyunların gizliliği, ayrıca bunların oynanışında okunan nefesler, gülbenkler, çeşitli törensel durumlar nedeni ile bunlarda dinsel nitelik bulunmuştur. Oysa bunlar yasaklara karşı dinsel bir kılıklama ile eskiden beri yaşayan İslam öncesi halkın özbeöz kendi danslarıdır. Burada size sunacağımız örnek bu tür danslara aittir.

Önce Garipler Samahı ile başlayacağız. Bu samah bir çift tarafından oynanır. Bir kadın bir erkek karşılıklı gelerek dâra durulur. Bu sırada sağ ayağın başparmağı sol ayak başparmağı üzerindedir. Sonra sağ kol yukarıda sol kol aşağıda olmak üzere birbirinin sağ omuzlarından öper, eğilerek niyaz ederler. Bundan sonra kadın dansçı erkeğin göğös hizasında kollarının altından geçne bir bağı bağlar. Bu bağ Alevi inancındaki eline, diline, beline hakim olmayı simgeler. Bundan sonrada yavaştan başlayıp gittikçe hızlanan bir dansa başlarlar.

Bu dans en hızlı bölümünde biter. Bundan sonra tekrar niyaz ederek yerlerine dönerler.

İkinci olarak Kardeşler Samahı'nı göstereceğiz.

Burada önce iki çift yine garipler samahında olduğu gibi niyaz ederek samaha başlarlar. Bir daire oluşturup, bir tur döndükten sonra iki çift daha samaha katılır.

Garipler samahında olduğu gibi burada da hızlı bölümde samah sona erer. Yine niyaz ettikten sonra yerlerine dönerler.

Üçüncü samahımız Ladik, dördüncü samahımız Ali Yar, beşinci samahımız ise Tokat'tır. Tokat köylerinde Zamah deniliyor. Bütün alevi köylerinde vardır. Çoğunlukla üç kadın üç erkek oynar. Üç bölümdür.

1- *Ağırlama* : Kadın ve erkek ortaya çıkınca kol ve ayaklarını müziğin tartımına uydurarak iki ileri bir geri giderler. Erkeklerin kolları dirsekten bükük kadınlarınki omuzdan açık olarak tartıma uyar.

2- *Yürütme* : Oyuncular halka biçiminde peşpeşe yürürler ve gittikçe hızlanırlar.

3- Dönme : Yürüme gittikçe hızlanır, bir anda kadınlar sağdan sola hızla dönmeye başlarlar, erkekler kolları ile kadınları sarar gibi yapar, ayakları ile tartım vururlar, kimi yerde tek ayak, kiminde çift ayakla olur. Kadınlar da kollarını havada döndürürler.

Gösterimizi Tevhid bölümü ile bitireceğiz. Tevhid'in kelime anlamı Allah'ı birlemek O'nun dışında bir ilâhın, bir gücün ve etkinin olmadığını bilmek ve bildirmek demektir.

Söz konusu samahların yörelere göre farklılığından bahsetmişim. Seminer kapsamında, sizleri için seçtiğimiz ve değişik yörelerin rengini taşıyan danslardan oluşmuş bir gösteri izleyeceksiniz.